

## Spis treści

|                                                                                                                                 |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Wprowadzenie</b> .....                                                                                                       | 11  |
| 1. Kultura jako ważny czynnik różnicowania się społeczeństw .....                                                               | 14  |
| 2. Wielokulturowość, społeczeństwo wielokulturowe, pogranicze .....                                                             | 22  |
| 3. Metodologia badań nad wielokulturowością z perspektywy<br>pogranicza .....                                                   | 25  |
| <b>Rozdział I: Pogranicza jako laboratoria wielokulturowości</b> .....                                                          | 35  |
| 1. Pogranicze jako kategoria badawcza .....                                                                                     | 35  |
| 2. Pogranicza jako źródła wiedzy o wielokulturowości .....                                                                      | 47  |
| 3. Granice kulturowe i kierunki ich przekraczania .....                                                                         | 53  |
| 4. Pogranicze jako laboratorium wielokulturowości w obrębie<br>cywilizacji .....                                                | 57  |
| 5. Pogranicza jako laboratoria stosunków narodowościowych .....                                                                 | 59  |
| 6. Funkcjonowanie etnicznych państw narodowych na pograniczach ...                                                              | 61  |
| <b>Rozdział II: Od eksplozji do upadku idei i praktyki wielokulturowości.</b><br><b>Potrzeba nowych koncepcji i badań</b> ..... | 65  |
| 1. Źródła zainteresowania wielokulturowością .....                                                                              | 65  |
| 2. Potrzeba badań nad wielokulturowością i społeczeństwem<br>wielokulturowym .....                                              | 80  |
| 3. Mity wielokulturowości .....                                                                                                 | 84  |
| <b>Rozdział III: Zróżnicowanie kulturowe – społeczeństwo zróżnicowane<br/>kulturowo</b> .....                                   | 93  |
| 1. Zróżnicowanie kulturowe – społeczeństwo zróżnicowane kulturowo.<br>Znaczenie pojęć .....                                     | 93  |
| 2. Narody etniczne a narody polityczne w warunkach Europy<br>Środkowo-Wschodniej .....                                          | 104 |
| 2.1. Naród, naród etniczny, naród polityczny .....                                                                              | 110 |
| 2.2. Przejawy stosowania kategorii narodu politycznego<br>w warunkach zróżnicowania etnicznego społeczeństw .....               | 116 |

|                                                                                                                                                             |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 3. Społeczeństwo zróżnicowane kulturowo a problemy dziedzictwa kulturowego .....                                                                            | 122        |
| 3.1. Dziedzictwo kulturowe grupy .....                                                                                                                      | 122        |
| 3.2. Dziedzictwo kulturowe w warunkach społeczeństwa zróżnicowanego kulturowo jako problem społeczny .....                                                  | 123        |
| 3.3. Wybrane instrumenty (instytucje) kształtowania (się) dziedzictwa kulturowego społeczeństwa polskiego w warunkach demokracji .....                      | 126        |
| 4. Dialog w społeczeństwie zróżnicowanym kulturowo .....                                                                                                    | 132        |
| 4.1. Dialog międzykulturowy jako rodzaj dialogu społecznego .....                                                                                           | 133        |
| 4.2. Język a naród .....                                                                                                                                    | 135        |
| 4.3. Język w rodzinie, język ojczysty. Specyfika językowa mniejszości narodowych zamieszkujących wschodnią część województwa podlaskiego .....              | 137        |
| 4.4. Warunki dialogu międzykulturowego .....                                                                                                                | 142        |
| 5. Edukacja międzykulturowa jako nabywanie kompetencji do życia w społeczeństwie pluralistycznym .....                                                      | 145        |
| <b>Rozdział IV: Pluralizm kulturowy – społeczeństwo pluralistyczne .....</b>                                                                                | <b>153</b> |
| 1. Pluralizm kulturowy – społeczeństwo pluralistyczne. Przybliżenie pojęć .....                                                                             | 153        |
| 2. Konstruowanie społeczeństwa pluralistycznego jako rozwiązywanie sprzeczności pomiędzy różnorodnością a wspólnotą .....                                   | 164        |
| 2.1. Narastanie zróżnicowania społeczno-kulturowego społeczeństwa polskiego .....                                                                           | 165        |
| 2.2. Kierunki upolitycznienia zróżnicowania społeczno-kulturowego .....                                                                                     | 167        |
| 2.3. Od etnicznego państwa narodowego do politycznego państwa narodowego. Od społeczeństwa zróżnicowanego kulturowo do społeczeństwa pluralistycznego ..... | 174        |
| 2.4. Nowe postaci zależności pomiędzy różnorodnością a wspólnotą .....                                                                                      | 177        |
| 3. Transgraniczność jako proces tworzenia się społeczeństw pluralistycznych .....                                                                           | 178        |
| 3.1. Transgraniczność jako kategoria badawcza .....                                                                                                         | 178        |
| 3.2. Transgraniczność polsko-niemiecka a społeczeństwo pluralistyczne .....                                                                                 | 181        |
| 3.3. Transgraniczność polsko-białoruska a społeczeństwo pluralistyczne .....                                                                                | 184        |
| 3.4. Próba uogólnień .....                                                                                                                                  | 187        |

|                                                                                   |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Rozdział V: Wielokulturowość – społeczeństwo wielokulturowe</b>                | 189 |
| 1. Wybrane koncepcje wielokulturowości                                            | 189 |
| 2. Propozycja interpretacji wielokulturowości i społeczeństwa wielokulturowego    | 214 |
| 3. Podstawowe przesłanki tworzenia się społeczeństwa wielokulturowego             | 224 |
| <b>Rozdział VI: Socjologia wielokulturowości jako subdyscyplina socjologiczna</b> | 227 |
| 1. Przedmiot socjologii wielokulturowości                                         | 227 |
| 2. Problematyka badawcza                                                          | 231 |
| <b>Bibliografia</b>                                                               | 237 |
| <b>Aneks: Wykaz publikacji, z których korzystałem, przygotowując monografię</b>   | 251 |